

WINFRIED HASSEMER,
Warum Strafe sein muss. Ein Plädoyer

Ullstein, Berlin, 2009, str. 368.

Izučavajući pravo, vremenom se stvori slika o tome kako treba da izgleda valjani naučni rad, odnosno u kom obliku ga treba publikovati ne bi li zavredio pažnju (naučne) javnosti. Eksperimentisanja autora na ovom polju su retka, posebno ako se radi o tradicionalnoj grani prava kakva je krivično pravo. Stoga na prvi pogled iznenađuje odluka Winfried-a Hassemer-a, zvučnog imena nemačke krivične nauke i prakse, da svoja razmišljanja na temu krivičnog prava i nužnosti postojanja i opravdanosti kazne pretoči u knjigu koja bi se s obzirom na svoj format i naizgled suviše liberalan pristup jednoj ovako centralnoj temi pravne nauke pre mogla zamisliti među beletristikom, no među ozbiljnom stručnom literaturom. „Zašto kazniti. Pledoaje“ – već sâm naslov budi sumnju u naučnu vrednost sadržine knjige. Oni ma koji nisu upoznati sa biografijom autora, najkasnije na prvim stranicama, tj. iz predgovora knjige postaje jasno da je on svesno odabrao unekoliko drugačiji pristup pomenutoj tematici, a što je oličeno na više načina; počev od formata knjige koji nije uobičajen za naučne radove, preko stila pisanja koji bi se u velikoj meri mogao okarakterisati kao neformalan, na mahove čak provokativan, i koji na nekoliko mesta uključuje i direktna obraćanja čitaocima, te sažetaka na kraju svakog odeljka, pa sve do intrigantnih podnaslova („Setva“ – *Saat*, „Žetva“ – *Ernte*, „Ruševine i zvezde vodilje“ – *Trümmer und Leitsterne*, „Mala

porodica“ – *Eine kleine Familie*). Sve ovo je učinjeno sa ciljem da se rasprava o kazni sa naučnog podijuma izmesti na polje u kom će i pravni laik moći da se snađe. S obzirom na veliki broj prikaza, kritika i komentara ove knjige, koji su između ostalog objavljeni i u svim vodećim novinama sa nemačkog govornog područja, uspelo se u popularisanju jedne, kako sâm autor u predgovoru kaže, „naizgled suvoparne materije“. No, da li je naučna sadržina uspela ne samo da „preživi“ popularnu formu, već i da je oplemeni svojim kvalitetom, i tako ispunni Hassemerov cilj, to se može reći tek nakon analize, ili bar detaljnog čitanja knjige. Pre prikaza strukture i sadržaja knjige, kao i odgovora na pitanje da li su neka kriminalnopolitička pitanja postala razumljiva i čitaocu koji ne posmatra svet sa pravne tačke gledišta, ali koji se svakodnevno sreće sa tim istim pitanjima, te da li je uspeo da spoji svakodnevnicu sa naukom, sledi biografija autora Winfrieda Hassemera u nekoliko reči.

Winfried Hassemer, profesor emeritus pravne teorije, pravne sociologije, krivičnog prava i krivičnog procesnog prava na Johann Wolfgang Goethe Univerzitetu u Frankfurtu na Majni, od 1991. do 1996. godine poverenik za zaštitu podataka nemačke pokrajine Hessen, od 1996. godine sudija Saveznog ustavnog suda Nemačke¹, od 2002. do

¹ W. Hassemer, *Warum Strafe sein muss. Ein Plädoyer*. Ullstein, Berlin, 2009. Informacije sa omota knjige.

2008. godine predsjedavajući Drugog senata i zamenik predsednika Saveznog ustavnog suda Nemačke², počasni doktor nekoliko stranih univerziteta³, u svojim radovima, odlukama i javnim nastupima spaja stavove doktrine sa iskustvima iz prakse, ne libeći se da pri tom iznese i svoja mišljenja koja se u javnosti neretko ocenjuju kao sporna.⁴ Kao njegove najvažnije radove vredni pomenuti *Theorie und Soziologie des Verbrechens* („Teorija i sociologija zločina“ iz 1973. godine), *Hauptprobleme der Generalprävention* („Glavni problemi generalne prevencije“ iz 1979. godine), *Strafen im Rechtsstaat* („Kazne u pravnoj državi“ iz 2000. godine), *Verbrechensopfer: Gesetz und Gerechtigkeit*⁵ („Žrtve krivičnih dela: zakon i pravda“ iz 2002. godine), *Erscheinungsformen des modernen Rechts* („Pojavni oblici modernog prava“ iz 2007. godine), *Strafrecht. Sein Selbstverständnis, seine Welt* („Krivično

pravo. Njegovo samoshvatanje, njegov svet“ iz 2008. godine).⁶

Upravo imajući na umu Hassemmerovo koketiranje sa problematičnim temama, interesantno je videti na koji je način pristupio raspravi oko većitih dilema: da li, kako, koliko i zašto kazniti.

Struktura knjige „Zašto kazniti“ izgleda tako što nakon registra skraćunica i uvodne reči slede četiri dela u kojima je na ujedno apstraktan i konkretan način prikazan proces kažnjavanja u svakodnevnom životu; dalje svrha kazne i krivičnog prava, te su bliže osmotrena tri aktuelna pitanja – krivice, žrtve i maloletnika. Nakon ovog suštinskog dela knjige sledi pogovor, potom, kao prilog, odabrani zakonski tekstovi na koje se autor tokom svog izlaganja poziva i na posletku vrlo detaljan registar pojmova.

U uvodnoj reči (str. 11–13) Hassemmer, nakon iskazivanja začuđenosti zbog činjenice da niko do sada nije odabrao ovakav pristup, pojašnjava svoju zamisao da čitalačkoj publici koja se do sada susretala sa pojmovima poput ubistva zbog časti, zlostavljanja dece, doživotnog lišenja slobode pokaže da krivično pravo nije samo skup normi, već i deo kulture, te da je prisutno u našoj svakodnevnicima, i to kao nešto sa čim se susrećemo još od malena. On otvoreno traži razgovor sa čitaocem, te ga u tom cilju na početku sva četiri dela uvodi u problematiku koja sledi, da bi je zaokružio odgovarajućim rezimeima na kraju svakog dela. Potpuna slika se dobija pregledom zakonskih tekstova koji su dati u prilogu na kraju knjige, a koji treba dodatno da podstaknu čitaoca na tumačenje normi i na sopstvena razmišljanja.

Prvi (str. 14–49) od četiri dela nosi naslov „Kazne u svakodnevnom životu“

- 2 Buchbesprechung „Winfried Hassemmer – Warum Strafe sein muss. Zahn um Zahn“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* vom 21. Juni 2009, www.faz.net, pristupljeno stranici: 10.04.2011. godine.
- 3 Počasni doktorat dodeljen mu je od strane Aristoteles Univerziteta u Solunu (Grčka) 1998. godine, Saveznog univerziteta Rio de Janeiro (Brazil) 2001. godine, Univerziteta Lusiada (Portugal) 2004. godine i Univerziteta Pablo de Olavide u Sevilji (Španija) 2005. godine.
- 4 Poslednji u nizu primer za to jeste njegovo, u javnosti izrazito kritikovano, zalaganje da se, u zavisnosti od socijalnog konteksta i socijalizacije učinioca, prihvatiti mogućnost postojanja pravne zablude, odnosno blažeg kažnjavanja kada se radi o ubistvu zbog časti, što on, uostalom, i u sâmoj knjizi pominje. „Folter gedeiht im Dunkeln“, *Der Spiegel* vom 13.05.2009, www.spiegel.de, pristupljeno stranici: 9.04.2011. godine; W. Hassemmer, *op. cit.*, p. 38.
- 5 Koautor ove knjige je Jan Philipp Reemtsma, nemački profesor književnosti, publicista i poznati mecena, inače i sâm žrtva otmice iz 1996. godine.

- 6 Portal der Deutschen Nationalbibliothek, <https://portal.d-nb.de>, pristupljeno stranici: 11.04.2011. godine.

(A. *Strafen im Alltag*), a čine ga podnaslovi „Distanca i bliskost“ (*Distanz und Nähe*), „Kultura svakodnevnice“ (*Alltagskultur*), „Društvena kontrola“ (*Soziale Kontrolle*), uz prva dva od nekoliko rezimea.

Autor čitaoca uvodi u raspravu o kazni tako što konstatuje da većina ljudi ima jasan stav o tome šta i kako treba kazniti, ali da postoji pogrešna predstava o krivičnopravnim normama i o postupanju sudova. Ovako naznačenu ambivalentnost on objašnjava uskom povezanošću krivičnog prava sa kulturom sa kojom se svakodnevno susrećemo – ljudi krivičnom pravu pristupaju kako sa strahom, tako i sa fascinacijom. Tome u prilog govori i činjenica da mediji u 80% slučajeva izveštavaju o krivičnim predmetima; od čega 70% čine krvni delikti. Krivičnopravni propisi su rezultat zakonodavne aktivnosti, ali ujedno i odraz osećanja pravednosti građana, a to je prikazano na primeru krajnje nužde kao osnova koji isključuje protivpravost, i na lišenju života iz samilosti kao privilegovanog oblika ubistva. Upoređujući materijalno i procesno krivično pravo kao okvir u kom se iznalazi istina, Hassemer smatra da u ovom drugom postoji manje podudaranja između pravnih pravila i osećaja pravednosti, posebno imajući u vidu slab položaj žrtve, tj. oštećenog i dugotrajne i skupe krivične postupke. Pojačana zakonodavna aktivnost na tim poljima pokazuje da se kaznenopravna politika (ipak) orijentiše prema osećaju pravednosti građana, s tim što se ta uverenja ne mogu bukvalno pretočiti u zakonske norme, ali ih zakonodavac svakako treba očekivati, s obzirom na to da su takva očekivanja duboko ukorenjena i prilično stabilno pozicionirana u svesti članova društva. No, ne treba izgubiti iz vida ni

drugu stranu medalje; a to su normativne izmene, koje su neizbežne, pošto je „normativno društveno sporazumevanje jedan živ, diferenciran i kompleksan proces (...)“.⁷ Razlike u pojedinim kulturama i njihova uska povezanost sa krivičnopravnim pravilima upravo su razlog suprotstavljanja trendu globalnog ili međunarodnog ujednačavanja krivičnog prava, što je u ovom momentu posebno vidljivo u Evropi. Hassemer u tom kontekstu pominje trenutne rasprave oko krivičnopravnog tretiranja mučenja u svrhu spasavanja (*Rettungsfolter*), smrtne kazne, abortusa, matičnih ćelija. Govoreći dalje o društvenoj kontroli, autor ističe da je to jedan mehanizam svojstven svakom područstvu živu; da postoji u svim ljudskim zajednicama; da su ciljevi i strukture isti, a da samo instrumenti mogu biti različiti; te da se društva definišu i razlikuju prema svojim normama. Strukturu društvene kontrole čine tri nivoa: norme, sankcije i postupci. Norme su definisane kao centralni predmet društvene kontrole; one u svojoj ukupnosti čine kulturu svakodnevnice i markiraju, ocenjuju i regulišu postupanja ljudi. Autor smatra da, u tom kontekstu, tzv. ubistva iz časti treba tretirati kao privilegovani oblik ubistva zbog normativne vezanosti učinioaca za jednu atipičnu kulturu. Što se sankcija tiče, one mogu biti vrlo rigorozne, iako norme na kojima se one zasnivaju nisu strogo formalizovane. Međutim, i ovde postoji problem njihove slabe formalizacije. Naime, zbog velikog broja učesnika, njihovih ličnih i institucionalnih razlika, brojnosti i jačine sankcija, ne može se uvek predvideti „da li“ i „kako“ će se povreda norme sankcionisati. Čak ni granice sankcionisanja nisu čvrsto

7 W. Hassemer, *op. cit.*, p. 29.

određene; nekada i prekomerna sankcija može predstavljati povredu norme. Stoga srazmerno sankcionisanje čini srž kulture svakodnevnice; samo ono može da prekine začarani krug nasilja (poput krvne osvete), i tek onda se može govoriti o adekvatnom „odgovoru“ na povredu norme. Postupak bi predstavljao vrhunac formalizacije, ali čak ni on nije u potpunosti određen. No, ono što deluje ohrabrujuće, to je činjenica da učesnici uvek, čak i kod spontanog određivanja normi i nesrazmernog sankcionisanja, prihvataju raspodelu nadležnosti, tako da se ne sme potceniti vrednost postupka, s obzirom na to da se u njemu ako ne istina, a ono bar mir može pronaći.

Drugi deo (str. 50–114) nosi naslov „Šta krivično pravo hoće. Ili: Šta kazna treba da postigne“ (B. *Was das Strafrecht will. Oder: Was die Strafe soll*), i sastavljen je iz četiri odeljka: „Časna formula“ (*Die ehrwürdige Formel*), „Providnost, jad i dno“ (*Durchsichtigkeit, Elend und Untiefen*), „Novo iz starog“ (*Neues aus Altem*) i rezimea na kraju.

Hassemer započinje raspravu konstatacijom da su ciljevi, odnosno svrha kazne bili i ostali glavni predmet razmišljanja o krivičnom pravu – kritika i opravdanost krivičnog prava zavise zapravo od kritike i opravdanosti kazne. Tu postoji sukob dva mišljenja: jednog koji je okrenut ka prošlosti i koji želi odmazdu, i drugog koji je okrenut ka budućnosti i koji teži popravljanju, odvratanju, prevenciji. Ono što prema shvatanju autora taj jaz može premostiti jeste pozitivna generalna prevencija. Objašnjavajući deo po deo formule *nemo prudens punit quia peccatum est sed ne peccetur*, Hassemer smatra da bi bilo neodgovorno i cinično zalagati se za jedan svet u kom se ne kažnjava i koji prašta (on primećuje da takva nepunitivnost ne po-

stoji čak ni u manastiru); da je greh nužan, ali ne i dovoljan uslov za primenu kazne⁸, tako da pomenuta formula ima sledeće značenje: „Nijedan razuman čovek ne kažnjava jer je učinjen greh, već on kažnjava da se ne bi činio greh.“ U nastavku, autor posmatra ovu formulu iz perspektiva različitih teorija – klasičnih i modernih, apsolutnih i relativnih, represivnih i preventivnih, retributivističkih i utilitarističkih, te, nakon opaske da krivičnopravna dogmatika „nije sluškinja prakse, niti njen dobavljač ili rezervoar shvatanja“⁹, konstatuje da učenja o svrsi kazne dopiru do srži sudskih odluka. Vođen podnaslovom „Ciljevi kazne u kriminalnoj politici“, autor njihovom osvetljavanju ponovo pristupa iz uglova različitih teorija i konstatuje da su klasične i moderne teorije svaka na svoj način nepotpune: ove prve se prema stvarnosti postavljaju suviše rigidno, dok ove druge prete da „potonu“ u stvarnosti. Praveći poređenje, Hassemer je mišljenja da teorije odmazde u sebi sadrže ugrađenu „kočnicu kažnjavanja“, da nose meru u sebi, dok merilo preventivnih teorija nisu pravednost ili srazmernost, već efikasnost prilikom upotrebe preventivnih instrumenata, tako da one zapravo naginju ka represiji, što je on i prikazao na pet primera (stav prema unutrašnjoj bezbednosti, različit obim kazni, značaj mera bezbednosti, stav prema dostojanstvu čoveka i odnos sa stvarnošću). Pominjući generalnu prevenciju, autor se pita da li krivično pravo uopšte ima takvo dejstvo i zaključuje da postoji više

8 Interesantno je Hassemerovo tumačenje krilatice „oko za oko, zub za zub“. Prema njemu to, naime, ne predstavlja poziv za istovetno postupanje („sada njemu treba izbiti zub“), već naprotiv, poziv na primerenost („ne odrubiti mu odmah celu glavu“). W. Hassemer, *op. cit.*, p. 57.

9 W. Hassemer, *op. cit.*, p. 62.

pitanja nego odgovora, a da eksperimenti u krivičnom pravu nisu mogući, tako da on poziva na skromnost u pogledu ocene dosadašnjih rezultata i znanja sa jedne strane, dok sa druge strane odvrća od slepog poverenja u krivično pravo i nedostatka mašte u pogledu iznalaženja alternativnih rešenja. On konstatuje da kriminologija mora više da se aktivira, pošto su kriminalnoj politici neophodna njena saznanja. Kao rešenje, autor nudi spajanje u jednu novu konstrukciju onih elemenata represivnih i preventivnih teorija¹⁰ koji su opstali sve ovo vreme, i to: dostojanstvo čoveka, dejstvo i meru. Nadovezujući se na ove tri „vezde vodi-lje“, ponovno kombinovanje već korišćenih elemenata koja su potekla iz sudske prakse, Hassemer smatra začetkom učenja o pozitivnoj generalnoj prevenciji, a kao primer navodi sudsku odluku o uslovnoj osudi. Ono što je novo, što je sudska praksa razvila i unela u teoriju jeste pojam poverenja (*Vertrauen*), čime je prevaziđen jaz između suprotstavljenih teorija. Kao rezultat tog poverenja dobija se stvaranje krivičnog zakonodavstva od strane svih građana, koje nije više oktroisano, čime se krivično pravo zaista doživljava kao blisko, kao „naše“ pravo.

Treći deo (str. 115–203) se naziva „Šta svi mi želimo. Ili: Šta krivično pravo treba da postigne“ (*Was wir alle wollen. Oder: Was das Strafrecht soll*), i podeljen je na tri celine: „Moć krivičnog prava“ (*Die Macht des Strafrechts*), „Koncept formalizacije“ (*Das Konzept der Formalisierung*) i sažetak.

Pravna država treba da stvori mogućnost za kontrolisanje i vladanje formalnom društvenom kontrolom. Kazne

moraju da postoje, ali se opravdanost krivičnog prava može postići tek ako su njihove granice i principi jasni. Kako je Durkheim već konstatovao, društvenih normi će uvek biti. Ono što, međutim, treba činiti, to je preciziranje povezanosti i razgraničenja između kulture svakodnevnice i krivičnog prava. Prvi aspekt postoji tako što ova grana prava predstavlja zapravo formalizovanu oblast društvene kontrole, odnosno kako se Hassemer slikovito izrazio: „Formalizacija je ruho u kom društvena kontrola koja potiče od krivičnog prava postaje podnošljiva.“¹¹ Ona se ispoljava u dva oblika: kao preciznost i kao vezanost za principe; kao određenost i kao garancije; kao jasnoća i tačnost i kao poštedita i pomoć. Jasnost i preciznost su uobličeni kroz načelo zakonitosti i njegova četiri segmenta (određenost, zabrana analogije, zabrana primene običajnog prava, zabrana retroaktivnosti); dok je poštedita vidljiva kao suzdržavanje zakonodavca, a pomoć kao podrška licima (optuženom, svedoku, privatnom tužiocu). Ono što ovde Hassemer pominje je koncept pravnog dobra u njegovoj sistematskoj i sistematsko-kritičkoj funkciji. Što je ono bliže čoveku, to su njegovi obrisi jasniji i to je ono što jezgro krivičnog prava (*Kernstrafrecht*) štiti. On primećuje da država nije više „Levijatan koji pretil našoj slobodi“, već je postala „partner u borbi protiv kriminala“,¹² pa se tako i koncept krivičnog prava zasnovanog na pravnom dobru relativizuje usled povećane kompleksnosti i potreba za kontrolom u savremenom svetu. Ono što ostaje od ovog koncepta jeste spoznaja da ne treba olako primenjivati krivično pravo; da je što konkretnije i bliže stvarnosti određenje pravnih dobara uslov za

10 „One jesu posvađane sestre, ali su barem sestre; koje su odrasle u neposrednoj, mada kritičnoj, blizini i koje imaju isti predmet (...) – svrhu kazne.“ W. Hassemer, *op. cit.*, p. 93.

11 W. Hassemer, *op. cit.*, p. 122.

12 W. Hassemer, *op. cit.*, p. 154.

čvrstu vezanost zakonodavca za pravne principe, te da individualna pravna dobra i dalje čine jezgro zaštite, iz kojih se onda dalje izvode univerzalna pravna dobra. Govoreći o srazmernosti, on kao njene elemente navodi podobnost, pripisivost i nužnost. Uz ovaj, autor kao fundamentalni pravni princip pominje još pravednost i jednakost. Treći deo svoje knjige Hassemer zaključuje konstatacijom da od uspešnosti formalizacije društvene kontrole zavisi opravdanost krivičnog prava.

Tri aktuelna pitanja krivičnog prava – krivica (*Schuld*), žrtva (*Opfer*) i maloletnici (*Jugend*), čine sadržinu četvrtog dela (str. 204–284), označenog naslovom „U centru pažnje“ (*Schlaglichter*).

Hassemer, govoreći o krivici, pominje „personalni koncept“, koji se, premda u različitom obliku, različitim intenzitetom i uprkos istorijskim usponima i padovima, vekovima već provlači kao crvena nit kroz naše društvo, tako da bi se čak moglo smatrati da on predstavlja karakteristiku evropskog društva. On, kao što je i u dosadašnjem svom izlaganju činio, vešto uspostavlja vezu teorije sa svakodnevicom, pa tako preko pripisivanja koje ljudi čine svakoga dana, a da toga često nisu ni svesni, dolazi do subjektivnog uračunavanja kada se autoru („prirodi“, „dragom Bogu“, „čovjeku“) pripisuje neki događaj u svetu. Imajući na umu ranije prikazani značaj koji kultura ima u krivičnom pravu, on ističe da treba biti vrlo obazriv kada se procenjuje da li je nešto „neracionalno“, s obzirom na to da se pretpostavke o tome šta je razumno razlikuju od kulture do kulture. Shodno tome, neće ni objektivna, ni subjektivna pripisivanja biti identična. Usredsređujući se na ovo drugo, autor daje jednu vrstu preseka, postavivši četiri hipoteze. Prva glasi da

spor oko slobode volje, odnosno oko determinizma i indeterminizma postoji već dugo vremena i da se neće uskoro ni razrešiti, s tim što se kao konstanta („crvena nit“) pominje mogućnost drugačijeg delanja. Otvorenost za inovativna rešenja se susreće sa jednim praktičnim problemom; sudovi, naime, ne mogu da čekaju na razrešenje tih većitih dilema, već moraju iz dana u dan da vode svoje postupke i da rešavaju postavljena pitanja. U drugoj tezi on kaže da empirijske nauke o čoveku ne mogu da daju valjanu kritiku subjektivnog uračunavanja, odnosno pojam slobodne volje nije domen rezervisan samo za jednu nauku, pa tako krivičnopravno uračunavanje obuhvata kako individualne komponente, tako i one društvene. Osvrćući se na prvu tezu, Hassemer smatra da sve dok traje rasprava oko ovog pitanja, sve dok ne uspemo da konstruišemo alternativu metodologiji pripisivanja, sve do tada ipak treba smatrati da učiniočeva autonomija nadjačava njegove nagone. Nemački krivični zakonik, međutim, sadrži jedno odgovarajuće rešenje – sposobnost rasuđivanja i sposobnost odlučivanja, i to je ono o čemu se govori u trećoj hipotezi. Zaključno, autor smatra da je, prilikom utvrđivanja postojanja krivice, dovoljno ako se u krivičnom postupku „samo“ utvrdi da učinilac ne može da se pozove na neki zakonski osnov koji isključuje krivicu, jer to nije ni više, ni manje od onoga što je sudija konstatovao („u ovom slučaju je zakon pametniji od doktrine“¹³). Dovoljno je, dakle, da se utvrdi da nije bilo nedostataka njegove volje, a ne zahteva se dokaz da je njegova volja bila slobodna, jer sud to ne može ni da zna, pa bi tako bilo licemerno konstatovati da je on mogao drugačije da se ponaša. U drugoj podcelini poslednjeg

13 W. Hassemer, *op. cit.*, p. 227.

dela, autor obrazlaže zašto se mešanje države u stvari pojedinca, odnosno za državanje monopola sile, neprepuštanje rešavanja konflikta žrtvi kao oštećenoj strani ne može nazvati paternalizmom. Iako je do današnjeg dana fokus zadržan na učiniocu i žrtva neutralizovana, ona ipak nije sasvim obespravljena, što se može videti na navedenim primerima u knjizi (pokretanje postupka, prava u sâmom postupku, pomirenje). Maloletničko krivično pravo tema je poslednje podceline četvrtog dela. Suprotstavljajući se pojedinim savremenim kritikama, autor objašnjava na koji način se ova oblast krivičnog prava razlikuje od krivičnog prava usmerenog ka punoletnim učiniocima; da je zakonodavac našao pravu meru između zadiranja i zaštite; da bi primena „neprijateljskog krivičnog prava“ prema malim grupama mladih delinkvenata predstavljala početak kraja pravne države; da se princip formalizacije povlači pred idejom vaspitanja; da je svrha maloletničkog krivičnog prava njihovo usmeravanje ka uspešnom životu; da treba prihvatiti dinamični razvoj i iskazati poverenje u súdeve tužioca i sudije za maloletnike, odnosno slikovito govoreći: „ne treba se sporiti tamo gde se može miriti i vaspitavati.“¹⁴

U pogovoru (str. 285–287), Hassemer još jednom podvlači da je u krivičnom pravu duboko ukorenjena kultura svake pojedine zajednice; da društvenu kontrolu čine norme, sankcije i postupci; da je neophodno jedno krivično pravo koje će formalizovati sprovođenje normi, te da je država vremenom postala partner u borbi za bezbednost i da se u centru pažnje sada nalaze slobode građana.

Pre registra pojmova, kao prilog su na 60 strana priključeni delovi relevantnih pravnih akata koji su pomenuti u

knjizi, i to konkretno odredbe Zakona o prometu opojnih droga, Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, Osnovnog zakona, Zakona o uređenju sudova, Zakona o naknadi štete za žrtve nasilničkih krivičnih dela, Zakona o sudovima za maloletnike, Socijalnog zakonika, Krivičnog zakonika, Zakonika o krivičnom postupku i Zakona o sprovođenju kazne lišenja slobode i mera bezbednosti popravljajanja i čuvanja.

Winfried Hassemer je ovu knjigu napisao sa ciljem da materiju koja je delovala elitistički i rezervisano za uzak krug naučnika i praktičara, i koja je omiljeni predmet (često netačnog i nepotpunog) izveštavanja medija, učini razumljivom i onima na koje se ona zapravo i odnosi. Iako na prvi pogled može da se posumnja u naučnu vrednost knjige, između ostalog i zbog odabranog pristupa i metodologije rada, ona se ipak ne sme potceniti. U njoj je na jasan, naizgled jednostavan, zanimljiv i na mahove intrigantan način objašnjeno koja je zapravo svrha kazne u jednoj pravnoj državi, koju funkciju krivično pravo ostvaruje u društvu i na koji način se oni međusobno prožimaju. Ukratko – ne samo da je, uz posebni osvrt na aktuelne teme, slikovito i, sudeći po prihvaćenosti knjige u javnosti, uspešno objašnjena logika i približena terminologija krivičnog prava i (skeptičnim jer neupućenim) laicima, ona ujedno i vrlo direktno podstiče na dalja razmišljanja i diskurs.

Ivana Marković

14 W. Hassemer, *op. cit.*, p. 274.